

IBPA+MPA (NEP) Sem.-5 Examination
DSC-C-351-MNPT

Hindustani Shastriya Sangeet Shastra
December-2025

Time : 2-00 Hours]

[Max. Marks : 50

Q-1 Long answer type questions. (Total marks 30 and 10 marks for each)

A. Define the concepts of *Shuddha Raag*, *Chhayalag Raag* and *Sankeerna Raag* and discuss their characteristics with suitable examples.

शुद्ध राग, छायालग राग तथा संकीर्ण राग की संकल्पनाओं को परिभाषित कीजिए और इनकी प्रमुख विशेषताओं का उपयुक्त उदाहरणों सहित विवेचन कीजिए।

शुद्ध राग, छायालग राग અને સંકીર્ણ રાગ ની સંકલ્પનાઓને પરિભાષિત કરીને તેમની મુખ્ય વિશેષતાઓનું યોગ્ય ઉદાહરણો સાથે વિશ્લેષણ કરો.

B. Describe the different *Bani-s* of Dhrupad and explain their important stylistic features in detail.

ध्रुपद की विभिन्न बानियों का वर्णन कीजिए तथा उनकी महत्वपूर्ण शैलीगत विशेषताओं का विस्तार से विवेचन कीजिए।

ધ્રુપદ ની વિવિધ બાનિઓ નું વર્ણન કરો અને તેમની મહત્વપૂર્ણ શૈલીલક્ષી વિશેષતાઓનું વિગતવાર વિશ્લેષણ કરો.

(Either / या / અથવા)

Discuss the origin, history and evolution of *Haveli Sangeet*. Explain its main musical and devotional characteristics.

हवेली संगीत की उत्पत्ति, इतिहास तथा विकास की प्रक्रिया पर विस्तार से चर्चा कीजिए। इसके प्रमुख सांगीतिक एवं भक्तिमय गुणों को समझाइए।

હવેલી સંગીત ની ઉત્પત્તિ, ઇતિહાસ અને વિકાસ પ્રક્રિયા વિષે વિગતવાર ચર્ચા કરો. તેના મુખ્ય સંગીતમય તથા ભક્તિમય લક્ષણો સમજાવો.

C. Write the *notation* of any one **Bandish** from the following raag-s prescribed in the syllabus: **Bageshree, Vibhas, Marwa, Jajiwanti, or Puriya Dhanashree**. Explain the features of the chosen raag in brief.

पाठ्यक्रम में दिए गए निम्नलिखित रागों में से किसी एक राग — बागेश्री, विभास, मारवा, जयजयवंती या पूरिया धनाश्री — की किसी भी एक बन्दिश की स्वरलिपि लिखिए। साथ ही चयनित राग की विशेषताओं का संक्षेप में वर्णन कीजिए।

પાઠ્યક્રમમાં આપેલ નીચેના રાગોમાંથી કોઈ એક રાગ — બાગેશ્રી, વિભાસ, મારવા, જયજયવંતી અથવા પુરિયા ધનશ્રી — ની કોઈ પણ એક બંદિશ નું નોટેશન લખો. સાથે પસંદ કરેલા રાગની બંધારણાત્મક વિશેષતાઓનો સંક્ષિપ્ત વર્ણન આપો.

Q-2 Short Answer Type Questions. (Total marks 10 and 2 Marks for each)

Write any FIVE short notes from the following SIX/નીચે દિે ગ છ: મેં સે કિન્હીં પાંચ પર ટિપ્પણી લિખેં/નીચે આપેલા છમાંથી કોઈપણ પાંચ ટૂંકી નોંધ લખો.

1. Rabindra Sangeet/રવિન્દ્ર સંગીત/રવિન્દ્ર સંગીત

2. Nazrul Geeti/નઝરુલ ગીતિ/નઝરુલ ગીતી

P.T.O

3. Gurmat Sangeet /गुरमत संगीत/गुरमत संगीत

4. Natya Sangeet/नाट्य संगीत/नाट्य संगीत

5. Abhang or Keertan/अभंग या कीर्तन/अभंग अथवा कीर्तन

6. Comparative Study Between Raag Bahar and Kedar/राग बहार और राग केदार का तुलनात्मक अध्ययन/राग बहार અને રાગ કેદાર નો તુલનાત્મક અભ્યાસ

Q-3 Multiple choice type questions. (Total marks 10 and 1 marks for each)

1. Which option correctly shows the Vadi-Samvadi pair of Raag Bageshree?

નિમ્ન મેં સે કૌન-સા વિકલ્પ રાગ બાગેશ્રી કે સહી વાદી-સંવાદીકો દર્શાતા હૈ?
નીચેના પૈકી કયો વિકલ્પ રાગ બાગેશ્રી ના સાચા વાદી-સંવાદી દર્શાવે છે?

A) Madhyam, Shadja/મધ્યમ, શડ્જ/મધ્યમ, ષડ્જ

B) Pancham, Rishabh/પંચમ, ઋષભ/પંચમ, ઋષભ

C) Gandhar, Nishad/ગાંધાર, નિષાદ/ગાંધાર, નિષાદ

D) Dhaiyat, Gandhar/ધૈવત, ગાંધાર/ધૈવત, ગાંધાર

2. Nom-Tom alaap mainly focuses on which element?

નોમ-તોમ આલાપ મુખ્ય રૂપ સે કિસ તત્વ પર આધારિત હોતા હૈ?
નોમ-તોમ આલાપ મુખ્યત્વે કયા તત્ત્વ પર આધારિત હોય છે?

A) Fast taans/તીવ્ર તાને/તેજ તાનો

B) Syllables like nom, tom/નોમ-તોમ જૈસે અક્ષર/નોમ-તોમ જેવા અક્ષરો

C) Only sargam/કેવલ સરગમ/માત્ર સરગમ

D) Pakhawaj bols/પખાવજ બોલ/પખાવજ બોલ

3. Which Carnatic concept is closest to the Hindustani taan?

હિંદુસ્તાની તાન કે સબસે નિકટ કૌન-સી કર્નાટિક સંકલ્પના હૈ?
હિંદુસ્તાની તાનના સૌથી નજીક કઈ કર્ણાટક સંકલ્પના છે?

A) Swarakalpana/સ્વરકલ્પના/સ્વરકલ્પના

B) Pallavi/પલ્લવી/પલ્લવી

C) Jatiswaram/જતિસ્વરમ/જતિસ્વરમ

D) Varnam/વર્ણમ/વર્ણમ

4. Which taal has the structure 3 + 4 + 3 + 4?

કિસ તાલ કી સંરચના 3 + 4 + 3 + 4 હોતી હૈ?
કયા તાલની રચના 3 + 4 + 3 + 4 છે?

A) Jhaptal/झपताल/अपताल

B) Matra/मत्त/भत्त

C) Ada Chautal/आड़ा चौताल/आडा चौताल

D) Deepchandi/दीपचंदी/दीपचंदी

5. In a Poorvi-ang raag, which note is commonly used as a resting (nyas) point?

पूर्वी-अंग वाले रागों में सामान्यतः कौन-सा स्वर न्यास स्वर के रूप में लिया जाता है?

पूर्वी-अंगना रागोंमां सामान्य रीते कयो स्वर न्यास स्वर तरीके देवाथ छे?

A) Gandhar/गांधार/गांधार

B) Pancham/पंचम/पंचम

C) Rishabh/ऋषभ/ऋषभ

D) Dhaivat/धैवत/धैवत

6. Which option best reflects Western influence in modern Indian music?

आधुनिक भारतीय संगीत में पश्चिमी प्रभाव का सही उदाहरण कौन-सा है?

आधुनिक भारतीय संगीतमां पश्चिमी प्रभाव दर्शावतो योग्य विकल्प कयो छे?

A) Fast tempo/तीव्र लय/तेज लय

B) Harmony and chord usage/हार्मोनी और कॉर्ड का प्रयोग/हार्मोनी अने कोर्ड नो उपयोग

C) Heavy taans/गहन तानें/भारे तानो

D) Padhant/पढ़ंत/पढ़ंत

7. According to Dr. Ashok Da Ranade, film songs and ghazals fall under which category?

डॉ. अशोक दा रानाडे के अनुसार फ़िल्म गीत और गज़लें किस श्रेणी में आती हैं?

डॉ. अशोक दा रानाडे मुजब डिब्ब गीतो अने गजलो कछ श्रेणीमां आवे छे?

A) Primitive music/प्राचीन संगीत/प्राचीन संगीत

B) Devotional music/भक्तिमय संगीत/भक्तिमय संगीत

C) Popular music/लोकप्रिय संगीत/लोकप्रिय संगीत

D) Classical music/शास्त्रीय संगीत/शास्त्रीय संगीत

8. Which option correctly represents the components of Trivat?

त्रिवट की सही संरचना कौन-सी है?

त्रिवटनी साथी रचना कछ छे?

A) Only pakhawaj bols/केवल पखावज बोल/मात्र पखावज बोल

B) Sargam + bols + pakhawaj syllables/सरगम + बोल + पखावज अक्षर/सरगम + बोल + पखावज अक्षर

C) Only tarana bols/केवल तराना बोल/मात्र तराना बोल

D) Nom-Tom syllables/नोम-तोम अक्षर/नोम-तोम अक्षर

9. In a taal, the point where the claps and waves begin to repeat is called what?

किसी ताल में जहाँ से ताल की तालियाँ और खाली दोबारा दोहराना प्रारम्भ होती हैं, उसे क्या कहा जाता है?
कोई तालमां जहाँसे तालीना ताली अने ખાલી ફરીથી पुनरावर्तित થવા લાગે છે, તેને શું કહેવાય છે?

A) Sam/सम/सम

B) Vibhag/विभाग/विभाग

C) Tali/ताली/ताली

D) Avartan/आवर्तन/आवर्तन

10. Which option represents a key feature found in *Haveli Sangeet*?

निम्न में से कौन-सा विकल्प *हवेली संगीत* की एक प्रमुख विशेषता को दर्शाता है?
નીચેના પૈકી કયો વિકલ્પ *હવેલી સંગીત* ની મુખ્ય વિશેષતા દર્શાવે છે?

A) Meend-based alap/मींड प्रधान आलाप/मींड आधारित आलाप

B) Devotional compositions/भक्तिमय रचनाएँ/ભક્તિમય રચનાઓ

C) Strict bandish format/निश्चित बंदिश रूप/નિશ્ચિત બંધિશ સ્વરૂપ

D) Pure sargam patterns/केवल सरगम पैटर्न/માત્ર સરગમ પેટર્ન

—X—